

період з 1999 по 2006 роки. Така демографічна ситуація відбувається внаслідок того, що процеси смертності почали переважати над народжуваністю. Спостерігається також просторова заміна чисельності населення Херсонської області, а саме його стрімке скорочення в напрямку до півночі та північного сходу території області.

Література:

1. Муромцева Ю.І. Демографія: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. – К.: Кондор, 2006. – 300 с.
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища Херсонської області за 2006 рік. – Херсон: Державне управління навколишнього природного середовища в Херсонській області, 2007. – 138 с.
3. Пилипенко І.О. Методи та підходи щодо просторового аналізу змін чисельності сільського населення // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип.. 246: Географія. – Чернівці: 2005. – С. 181 – 188
4. Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник для студ. гуманітарних та суспільних фак. вищ. навч. закл. – К.: Артек, 1997. – 256 с.
5. Склад населення Херсонської області за статтю та віком: Статистичний збірник. – Херсон: Херсонське обласне управління статистики, 2007. – 101 с.
6. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження, методологія, методи, методики. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.

ТАРАН Ю.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЕРОЗІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В МЕЖАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ґрунт – це тонкий шар земної кори, який виник в наслідок його перетворення під впливом води, повітря, організмів і має природну родючість. Ґрунти складаються з твердої, рідинної та газоподібної частин, рослин, тварин, мікроорганізмів і є однією із складових біосфери, базовим компонентом будь-якого ландшафту. Функціонування ґрунтів значно впливає на стан ландшафтів і біосфери в цілому, а через них на якість середовища існування. Крім того, ґрунтовий покрив є основою сільськогосподарського виробництва, визначаючи у багатьох випадках регіональну специфіку землекористування [2].

Деградація ґрунтів – це поступове погіршення якості ґрунту, викликане зміною умов ґрунтоутворення в результаті природних причин або нераціональної господарської діяльності людини, що супроводжується зменшенням вмісту гумусу, руйнуванням структури та зниженням родючості ґрунту [1, 5].

Серед основних причин втрати ґрунтової родючості слід відзначити: патологію ґрунтового профілю та генетичних горизонтів (ерозія та дефляція, переущільнення поверхневих горизонтів, відчуження ґрунту з функціональних екосистем), порушення біоенергетичного режиму ґрунтів та екосистем (девегетація і дегуміфікація ґрунтів,

грунтова та виснаження), порушення водного і хімічного режимів, едафотопів (опустелювання, зсуви, селі, вторинне засолення, природна і вторинна кислотність, переосушення), забруднення та хімічне отруєння ґрунтів [4].

Найбільш розповсюдженим процесом є ерозія. Термін „ерозія ґрунтів” походить від латинського слова – роз’єднання, руйнування. Раніше цей термін використовували в широкому значенні і вважали ерозією будь-яке руйнування (деструкцію) і винос поверхневого шару ґрунту незалежно від того, якими факторами це викликано [5, 6, 7].

В вузькому значенні ерозія – це змив ґрунту тимчасовими водними потоками. Крім ерозії існують і інші форми деградації ґрунту: дефляція (руйнування ґрунту і перенос мілкозему вітром), суфозія, карст, соліфлюкція, техногенне руйнування та інше.

Противерозійна стійкість ґрунтів різних типів і підтипів визначаються їх механічним складом і фізико-хімічними властивостями. Чим більше в поверхневому шарі ґрунту гумусу, глинистої фракції, поглинутого кальцію і менше карбонатів, пилуватої і мілко піщаної фракції, тим вища його противерозійна стійкість. Структурні ґрунти мають добру водопроникність і опір вітру, краще вбирають опади, поверхневий стік зменшується, а в наслідок цього знижується і змитість, і видування [3; 7].

Природно-географічні та соціально-економічні чинники розвитку землеробства в умовах Херсонської області зумовили інтенсивне використання земель. Разом з тим особливості агротехніки, чергування культур у сівозмінах, кардинальні меліоративні заходи не тільки підвищили ефективність землекористування, але і спричинили розвиток процесів деградації земель в регіоні.

Природні та екологічні особливості земельних ресурсів області зумовляють значною мірою формування відмінностей у територіальній продуктивності земельного потенціалу. Поряд з геоморфологічними, агрокліматичними умовами, особливостями господарського використання, вони також визначатимуть напрямки деградації земель області. Деградація і, зокрема, ерозія ґрунтів є однією з головних проблем землекористування в Південному регіоні, що перш за все, пов’язано із високим рівнем сільськогосподарського використання земель (рис. 1.)

Найбільш розповсюджені ерозійні процеси на схилах в долинах річок Інгулець і Дніпро, Каховського водосховища, Дніпровського лиману, де розвинута яружно-балкова сітка, внаслідок водної ерозії виникають яри, деградують водойми і ґрунти в пониженнях рельєфу, завдається велика шкода всьому господарству.

Дефляція обумовлюється інтенсивне переміщення ґрунтових частинок. При цьому втрачаються важливі поживні елементи ґрунту, пошкоджуються рослини.

Водна ерозія дефляція призводить до втрати гумусу, азоту, фосфору, калію і інших речовин, що негативно впливає на баланс гумусу.

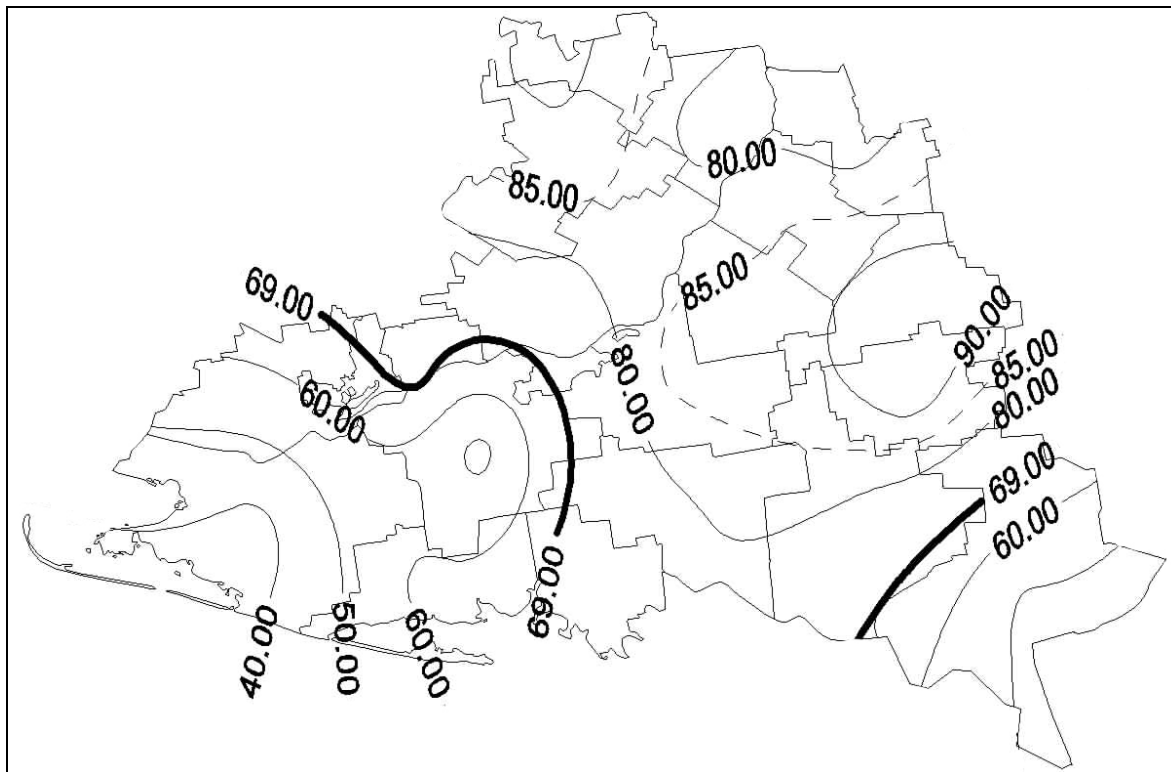

Рис. 1 Частка сільськогосподарських земель (у %)

До головних причин виникнення вітрової ерозії відносять надзвичайну розораність Херсонщини та специфіку механічного складу ґрунтів (Рис. 3.2). Так, середня розораність області складає 77,6% території, що є значним показником (див. рис. 2).

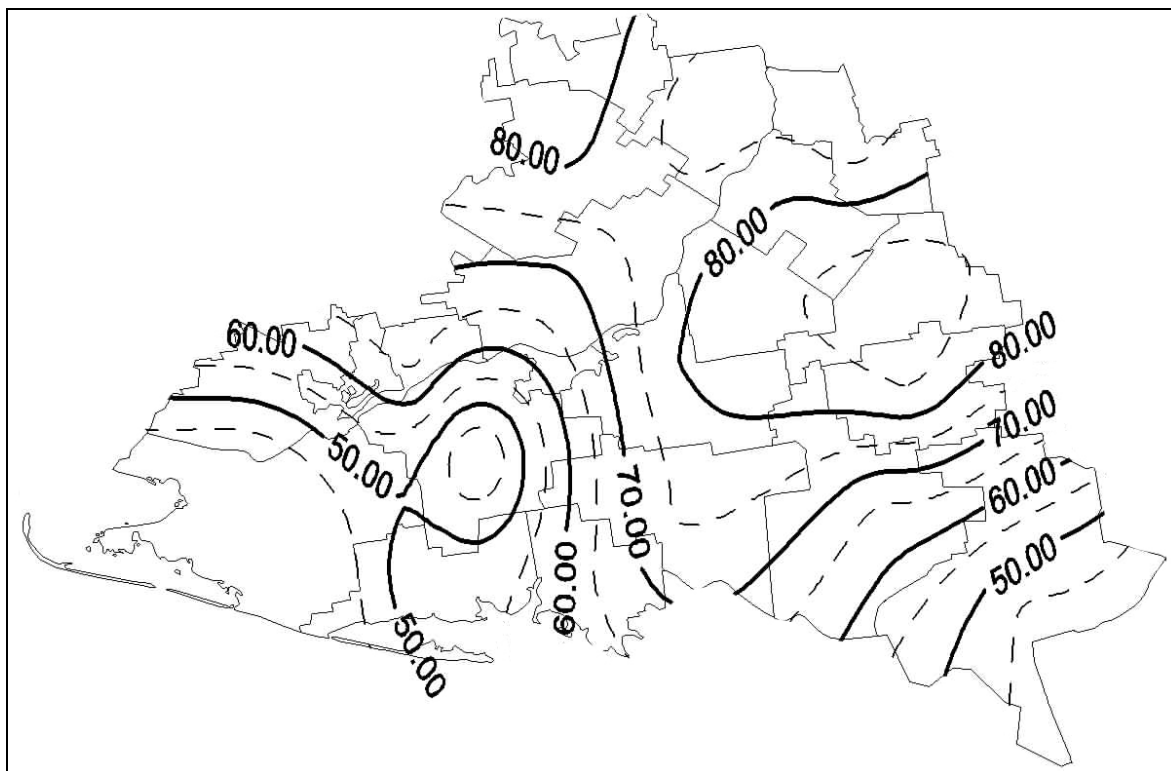

Рис. 2 Розораність території Херсонської області (у %)

Дослідження особливостей розвитку процесів деградації ґрунтів Херсонської області, напрямків інтенсивності процесів ерозії, дозволяє зробити такі висновки:

1. Сучасне використання ґрунтів регіону не відповідає вимогам раціонального природокористування, призводить до втрати ґрунтами родючості, деградації і розвитку несприятливих природно-антропогенних процесів. Це зумовлює необхідність у впровадженні програм екологічно-доцільного використання земель.

2. Природно-географічні і соціально-економічні передумови розвитку ерозійних процесів в межах Херсонщини зумовлюють регіональні відмінності у напрямках та інтенсивності ерозійних процесів. Так, в Правобережній частині переважають процеси водної ерозії (внаслідок значного розчленування рельєфу), а на Лівобережжі поширені переважно процеси дефляції. Негативні природно-антропогенні процеси посилюються внаслідок надзвичайної розораності території (по окремих районах до 90%), лінійно-прямокутної організації полів та застосування меліоративних заходів.

Література:

1. Болдышев В. С. Охрана почв: словарь-справочник. – Минск: Университетское, 1989. – 159 с
2. Географический энциклопедический словарь. Понятия и термины / Гл. ред. А. Ф. Трёшников. – М.: Сов. энциклопедия, 1988. – 432 с
3. Можейко Г.О. Районування території степу УРСР за потенційною стійкістю проти вітрової ерозії та за ґрунтозахисними заходами // Агрохімія та ґрунтознавство. – 1983. - №45. – С. 44-49
4. Назаренко І.І., Пальчина С.М., Нікорич В.А. Ґрунтознавство. – Чернівці, 2003. – 400 с
5. Толчелькиков Ю. С. Эрозия и дефляция почв. Способы борьбы с ними. – М.: Агропромиздат, 1990. – 157 с
6. Чорний С. Г. Схиллові зрошувальні агроландшафти: ерозія, ґрунтоутворення, раціональне використання. – Херсон: Бори сфен, 1996. – 170 с
7. Швец Г. И. Теоретические основы эрозиоведения. – К.: Вища шк., 1981. – 222 с

ТАТАРИНОВА А.

МОДЕЛЮВАННЯ ГЕОДЕМОГРАФІЧНОГО ПРОЦЕСУ НА МАТЕРІАЛАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Населення є самовідтворювальною множиною людей, що перебуває постійно у динаміці. Зміни кількості населення, його структури на певній території за певний часовий відрізок характеризують демографічний процес. Залежно від тенденцій кількісних і якісних змін населення впродовж певного періоду, виділяють висхідний, стагнаційний та низхідний типи геодемографічного процесу (О.Топчієв, 2005). Загалом для України тепер характерний низхідний процес, що характеризується показниками зменшення чисельності населення внаслідок природного і механічного скорочення жителів. Демогеографічні параметри на певний момент часу відображають демогеографічну ситуацію. Остання характеризується абсолютними і відносними показниками руху населення: кількість народжених, кількість померлих, природний приріст, сальдо міграції,